

ESBÓS BIOGRÀFIC DEL
CLARETIÀ, NASCUT A LA
CASTANYA, FREDERIC
VILA I BARTROLÍ

En memòria de
Lydia Muntal i Vila
(1993-2012)

XAVIER CATEURA I VALLS

«La manca de memòria es paga amb la tornada a l'horror.»
George Santayana

La Castanya és la vall situada a la vessant marítima d'Osona, baixant des de Collformic, al límit amb el Vallès Oriental, entre el pla de la Calma i el Matagalls. Encara que va tenir municipi propi, pertany al Brull (Osona) des del 1840.

Aquell indret del Montseny ja s'esmentava en un document de l'any 993.

Com era habitual, una església presidia la vall i donava nom a una parròquia. En aquest cas l'església, que es va consagrar el 1082 i que va ser restaurada fa uns anys, és la de Sant Cristòfol de la Castanya.

Església de Sant Cristòfol de la Castanya, c. 1910. (IEFC)

En aquest veïnat del Brull hi havia hagut aproximadament unes quaranta cases totes escampades per la seva orografia inclinada, on la seva

gent vivia de fer carbó, de la fusta dels seus boscos d'alzina i del bestiar, majoritàriament oví i cabrú i dels productes d'una terra massa magra. Durant un temps en un racó arreplegat en un tros de muntanya, s'hi va explotar una mina, encara que per poc temps, ja que no resultava rendible haver de transportar el material, a lloms de matxos per pujar-lo cap al pla de la Calma i després baixar-lo fins a l'estació del ferrocarril d'Aiguafreda perquè arribés a Barcelona.

Va ser en un mas d'aquesta vall, conegut com el Boscàs, un dels més antics del lloc, i en el si d'una família pregonament cristiana, on va néixer Frederic Vila i Bartrolí. El dia 3 de març de 1884 va veure la llum el fill petit dels amos d'aquell mas: Antoni Vila i Presseguer i Dolors Bartrolí i Coll.¹

A més d'en Frederic, aquell matrimoni va engendrar nou fills més, tots nascuts al Boscàs. Tres dels fills, però, van morir molt petits per la gran mortaldat infantil que hi havia en aquells anys.

Mas el Boscàs, de la Castanya. (AXCV)

Com ja és conegut, aleshores a les masies grans hi vivia molta gent, ja que la família de la casa convivia amb mossos, pastors, etc.; ben bé hi podien

Frederic Vila i Bartrolí. (ACV)

viure plegades unes vint persones. Si el fill gran era un mascle aquest seria l'hereu de la casa i de les propietats i, sovint, depenent de l'economia del mas, les filles anaven a treballar en un altre lloc com a minyones, i els fills, si no eren necessaris per les feines del camp o pel bestiar, anaven com a mossos a altres masos més grans. Molt sovint un dels fills anava al seminari perquè pogués tenir estudis i arribar a ser capellà, fet que donava una seguretat al noi i també podia aportar-ne a la família. Moltes vegades aquest era l'únic membre de la família que sabia llegir i escriure.

Aquest va ser el destí del petit de la família Vila-Bartrolí, que una vegada acabats els estudis eclesiàstics esdevindria un important intel·lectual i religió claretia.²

Però vet aquí que arran de la mort del pare va plantejar-se un plet, al Jutjat d'Arenys de Mar, entre oncle i nebot per la propietat del Boscàs. El resultat fou que la família Vila-Bartrolí va haver de marxar de la casa i abandonar les terres, entrant-hi el nou propietari, en Segimon Vila i Cañellas, un Vila també, però d'una altra branca familiar, que estava casat amb Dolors Vila i Codina.³

Així la mare, juntament amb els seus fills, es va traslladar a viure al poble veí de Tona. Aleshores en Frederic només tenia tres anys. Més tard aquest va anar a viure amb una tia seva, germana de la mare, al mas Vall-llobera, dins del mateix municipi de Tona. En aquella casa, que tenia un oratori particular, també hi vivia un capellà ja gran.⁴

Per entendre una mica més l'entorn religiós on es va criar en Frederic, direm que un oncle seu era rector a Sant Feliu de Terrassola,⁵ poble on sembla que el petit Vila hi va passar algunes temporades.

El fet és que després que tres germanes seves es decidissin de fer-se monges dins de la congregació de les Dominiques de l'Anunciata,⁶ i un seu germà ho fes per ser missioner amb els claretians, en Frederic va voler estudiar i la mare va demanar al col·legi Sant Josep de Vic, que era el seminari per a famílies modestes, de poder portar-hi el seu fill petit.⁷

Per tenir una visió més clara d'aquella família de la Castanya, cal explicar que una altra de les germanes, es va casar amb l'hereu del mas Cruells, de Tagamanent.⁸ Mentre que en Ramon, el germà gran, va seguir les passes del pare que, a més de fer de pagès al Boscàs, també havia estat secretari de l'Ajuntament del Brull.⁹ Així en Ramon va ser el secretari de l'Ajuntament de Tona, poble on formà la seva pròpia família. Anys més tard ell, amb la dona i fills, es traslladaren a viure a Rubí, exercint també allà com a secretari municipal fins a la seva mort, ocorreguda l'any 1910.¹⁰

Però tornem a en Frederic. Quan va complir els deu anys va entrar al col·legi de Sant Josep, on hi va estar de 1894 a 1896, ja que després d'unes xerrades d'un claretia que, casualment, era fill de Tona,¹¹ va voler continuar

els seus estudis al seminari claretjà, que aleshores era a Alagón (Saragossa), i on hi va estar de 1896 a 1898. D'allà passà a Cervera, de 1898 a 1900, on estudià hebreu i grec, cultivà el gènere literari i on va professà el dia de sant Josep d'aquell primer any del nou segle.

Frederic Vila va ser ordenat sacerdot quan encara no havia fet els 24 anys, el dia 21 de desembre de 1907, a Aranda de Duero (Valladolid), en ocasió del primer centenari del naixement del fundador dels claretians, i l'any següent ja feia de professor d'història natural a la Universitat de Cervera,¹² on també feia cursets de llengua francesa i d'arqueologia. Més tard va ser professor de sagrades escriptures.

Vista aèria de la Universitat de Cervera. (ACV)

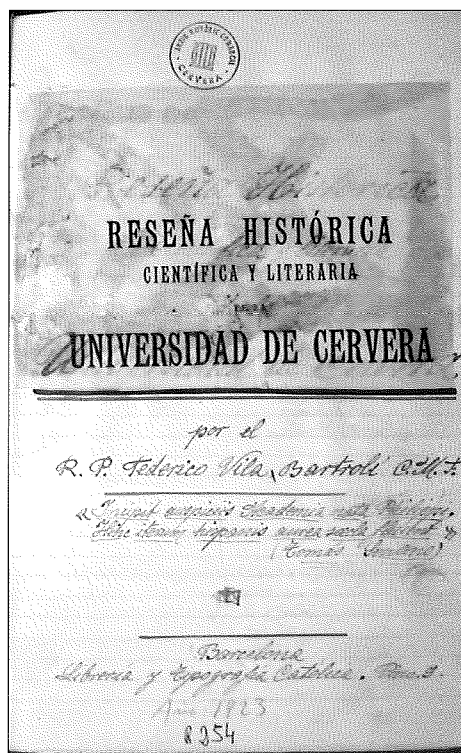
L'any 1916 escrivia a la "Secció Meteorològica" de la revista quinzenal Nuevo Ambiente, recollint les dades cada mes de l'estació de l'ex-universitat, que signava amb el pseudònim "Vibart", compost per les primeres lletres dels seus cognoms. Un pseudònim que utilitzaria encara anys més tard, quan el 1935 va publicar uns escrits al diari La Cruz, de Tarragona.

A la revista Nuevo Ambiente, on col·laborava entre d'altres Agustí Duran i Sanpere,¹³ també hi va publicar diversos articles sobre la Universitat de Cervera i la seva història. Curiosament en aquesta revista s'hi troben sovint notícies referides a Vic.

El 1917 va ser destinat a Solsona com a catedràtic de ciències naturals, i després també com a professor de grec, d'hebreu i de teologia moral. Durant anys va formar part del govern provincial de Catalunya de l'institut claretià. Al llarg de la seva estada a Solsona treballà en les campanyes arqueològiques que dirigia Joan Serra i Vilaró.¹⁴

El 1921 passà un any a Alagón, per ensenyar-hi moral, el curs següent va tornar a Solsona, on s'hi va estar fins el 1925 quan va ser nomenat consultor general de la província de Catalunya i va tornar a residir a Cervera, encara que per poc temps, ja que aquell mateix any va anar a Barcelona per ser director del col·legi de Gràcia.

A la Universitat de Cervera, renovà i impulsà el Museu d'Història Natural, a més de redactar i publicar, el 1923, un llibre que tindria força repercussió: *Reseña histórica de la Universidad de Cervera*, que li va donar una gran fama, i que ara fa uns anys es va reeditar amb un pròleg del jesuïta Miquel Batllori, i encara avui és una obra d'obligada referència.¹⁵

Manuscrit original del llibre *Reseña histórica de la Universidad de Cervera*. (ACSG)

No citarem aquí tots els seus llibres i escrits perquè caldria fer una llista massa llarga. Direm només que el 1913 ja havia reescrit *Elementos de Historia Natural*, una obra d'Ignacio Bota que s'havia editat per primera vegada el 1903, i que va redactar diverses biografies del pare Claret, a banda de recollir tots els seus escrits i publicacions. Els estius, aprofitant les vacances, els passava a la casa mare dels claretians, a l'antic convent de la Mercè de Vic, ordenant l'Arxiu Pairal.¹⁶

Durant la seva fecunda però curta vida, va col·laborar en diverses publicacions de caire religiós i històric. Va participar també, a partir de 1915 des de Cervera i més tard des de Solsona, en la recollida de mots per a l'*Obra del Diccionari*, primer sota la direcció d'Antoni M. Alcover¹⁷ i més tard del centellenc Pere Barnils¹⁸, amic d'infància, segons explica Vila en una carta, segurament de quan coincidiren els dos al seminari de Vic.

Va intervenir en la fundació de La Festa Santificada, on col·laborà en la direcció, així com en altres publicacions religioses.¹⁹

Dotat d'una gran voluntat i memòria, va sorprendre, segons van escriure companys seus de l'època d'estudiant, la seva intel·ligència amb coneixements de tot tipus, la seva tasca com a religiós i investigador, i la gran activitat cultural que va arribar a desenvolupar.

Durant la Setmana Santa de l'any 1932, va voler retornar a la Castanya i predicar a la seva església parroquial.

Conjunt de l'església i rectoria de la Castanya, c. 1910. (ABEV)

Transcrivim la carta que el 31 de març de 1932 va escriure a la seva germana Florentina, Encarnació de nom de religiós.

Recordem que en Frederic havia marxat de la Castanya quan tot just tenia tres anys.

«Sor Encarnació Vila. Esparreguera.

»Apreciada germana: Vaig a satisfer ta justa curiositat.

»L'excursió apostòlica a la Castanya m'ha proporcionat emocions ben satisfactòries les més, i unes poques desagradables.

»Des de Balenyà fins al Brull amb auto. Amb cavalleria (bé que m'agrada caminar) fins a la rectoria. Satisfacció em causà conèixer el pas de Collformic i la baixada següent fins al terme del nostre bressol, tot de mi desconegut; veure l'església i el cementiri dels nostres pares (a.c.s.) i la llosa de pedra que recorda on fou sepultat el nostre pare i la Neus i l'Eudald i encara un altre germà,²⁰ morts tots petits, puig porta escrit aquella: "Vas de can Boscàs i dels seus 1630", encara que vaig tenir d'arrancar l'herba per llegir-ho; pogué pregar en tots aquells llocs i celebrar en el seu record la missa, pogué registrar els llibres parroquials de l'arxiu, i llegir totes les partides de la nostra família que munten més amunt de l'any 1773, com les dels naixements dels germans (dues, la de l'Eudald i la d'un altre, mort tot seguit de nascut, de mi desconegudes), signades algunes com la teva, per Mn. Joan Vall-llovera,²¹ a qui jo havia ajudat la missa, sens que ni sapigués que hagués estat ecònom de la Castanya i rector de la Móra; seguir les cases del Boscàs, Cortada, Vilar i Solà, on de tots vaig ser ben rebut com parent, i de la darrera com fillol per l'avi Ramon Blanch²² qui amb tu, em feu de padrí de baptisme. Contemplar aquelles fondalades i carenes on la naturalesa es mostra pròdiga d'espectacles feréstecs i sublims, sentir d'aquells habitants l'interès amb que pregunten pels germans; predicar-los com també als de la Móra,²³ on hi vaig anar dos dies oïrant des d'aquells cims Tona, Vall-llovera...²⁴ etc. Tot això em fou de gran satisfacció, i realment que m'alegro d'haver conegut i visitat totes aquestes i semblants coses.

»Naturalment que amb aitals satisfaccions s'hi barregen molts tocs de tristesa i de condol... Beneit Déu que ens tragué d'aquells clots i boscúries, on tots els joves i petits no veuen gaire coses més que ramats i piles de carbó! Llàstima que els actuals moradors del Boscàs no siguin de bon tros els més exemplars parroquians com ho foren abans!...

»A la tornada triarem per Tagamanent, sens pujar al cim; vaig resar de passada per la nostra germana i dinàrem al Cruells.²⁵ Quina sorpresa i satisfacció per en Ramonet i la seva muller i fills!! Em feu prometre de que hi tornaria més reposadament i m'ha acompanyà a Aiguafreda.

»Altres detalls seran objecta d'alguna conversa. Encara que mosteïdes i seques t'incloc algunes violes collides ben a la vora del sot on jeuen el nostres.

Tinc festa el dia 4, però, serà millor no repetir el viatge de l'any passat. Ja ho supliré a una altra avinentesa de l'estiu. T'ho prometo. Ara cridaríem l'atenció i no convé.

»Escriuré l'excursió al Modest.²⁶ També trencaré el silenci amb la Dolores, per més que no em comunicà pas ella la mort de la Carmeta²⁷ però es portà bé a l'enterro de la Lluïsa.²⁸

»Seran tot seguit celebrades les misses. Ton germà que t'aprecia.»

Església i convent de la Mercè, abans de la reforma del 1932. (ACV)

A més de ser catedràtic a Solsona i a Cervera, també ho fou de la Universitat Pontifícia de Tarragona, on va ser destinat el 1934. Allà, a més de ser nomenat per uns anys superior de la casa que els claretians hi tenien, també va ser confessor del cardenal Francesc Vidal i Barraquer.

El 20 de juny de 1934, amb motiu de les festes de la beatificació del pare Claret, es va aprovar el projecte de fer una antologia que reunís pràcticament tots els seus escrits. Aquesta feina es va encarregar a Frederic Vila.

L'any 1936 el govern general dels claretians el va convidar anar Roma, però els fets d'aquell estiu van impedir que pogués fer aquell viatge.

Va esclatar la Guerra Civil, i vet aquí que, la nit del dia 21 de juliol de 1936, Frederic Vila va sortir del pis on estava amagat per tal de vigilar, des del carrer, la casa de la comunitat claretiana. Aleshores una patrulla de milicians, confonent-lo amb el rector del seminari, el va detenir. Després d'interrogar-lo, però, el van deixar en llibertat.

Però el matí del dia 24, un grup de milicians es va presentar al pis on s'amagava per fer-hi un registre. Quan ja marxaven, deixant a la casa el pare

Vila, aquest s'hi va acomiadar amb un natural: "adéu-siau". Això va servir perquè sospitessin que era un capellà i se l'endugueren detingut i a la nit el portessin a les bodegues d'un vaixell, el "Cabo Cullera", que des del final de la Primera Guerra Europea estava ancorat al port de Tarragona i que es feia servir com a presó flotant.

Cap el dia 28 va ser traslladat a un altre vaixell que també servia de presó, el "Río Segre", un vaixell de càrrega, tot ell de ferro, que t'nia quatre bodegues en dos pisos on malvivien uns tres-cents presoners.²⁸

Des d'aquella presó, el pare Vila, aconsellat pel comandant del vaixell, va fer una exposició del seu empresonament al fiscal, que finalment no serviria de res perquè la matinada del dia 10 a l'11 de novembre de 1936, el van treure de la bodega número 1 i fou conduit, junt amb vint-i-tres persones més, entre religiosos i laics, al cementiri de Torredembarra, on tots ells foren afusellats.²⁹

El destí va voler que al cap de poc de ser mor, arribés una ordre de llibertat per al pare Vila, aconseguida gràcies a les gestions fetes pel seu amic Agustí Duran i Sanpere amb qui, com hem comentat, havia col·laborat durant l'època que havia estat professor a la Universitat de Cervera.³⁰

Cal dir que durant el seu captiveri el pare Vila va escriure un dietari, amb fragments en llatí i grec, del que existeixen referències publicades durant la postguerra però que fins ara totes les cerques que hem fet, tant a Tarragona, Barcelona, Vic o Roma, per tal de poder-lo consultar, han estat infructuoses, ja que sembla que s'ha perdut.

L'11 de juliol de 1941, el seu cos, un cop identificat per antics companys de captiveri que van poder sobreviure, va ser exhumat i traslladat al cementiri de Tarragona. Però el 1959 les seves restes van ser traslladades de nou, aquest cop a l'església de Sant Agustí de Tarragona.

Feia anys que el seu nom figurava en la Causa de Beatificació de l'Arquebisbat de Tarragona, i finalment el dia 13 d'octubre de 2013, a les 12 del migdia, serà beatificat.

Ara doncs, fa 77 anys que Frederic Vila i Bartrolí —una víctima més d'aquella guerra que tantes vides va segar i que va anorrear tot un país— va ser assassinat. Tenia 52 anys.

Un altre osonenc, el vigatà també claretià, Josep Puigdessens i Pujol,³¹ assassinat també durant la nostra darrera Guerra Civil, referint-se a Frederic Vila, havia deixat escrit: «El pare Vila de molta imaginació i de fortes passions ha trobat un remei molt bo contra sí mateix, i aquest remei és la seva gran estima al treball intel·lectual i la seva prodigiosa activitat.»³²

ALGUNES OBRES I ESCRITS DE FREDERIC VILA I BARTROLÍ:

Elementos de Historia Natural. Editorial del Corazón de María, 1913.

Reseña histórica científica y literaria de la Universidad de Cervera. Librería y Tipografía Católica, 1923. Obra reeditada, amb un pròleg del Miquel Batallori, a Biblioteca de Cervera y la Segarra, 1981.

Bosquejo de bibliografía claretiana, Propaganda Claretiana, 1932.

La Beatificación del Padre Claret. Conculsa, 1934.

- A la revista *Nuevo Ambiente*, de Cervera:

N. 121 del 23 de setembre de 1917 "Profanació de l'edifici universitari".

N. 123 del 28 d'octubre de 1917. "Un deixeble il·lustre de nostra Universitat".

N. 127 del 6 de gener de 1918. "D'un infant graduat en nostra universitat".

N. 129 del 24 de febrer de 1918. "Festes de la traslació del Stm. Misteri a la nova capella" (1)

N. 130 del 17 de març de 1918. id (2).

N. 131 del 7 d'abril de 1918. id (3).

N. 132 del 21 d'abril de 1918. id (4).

N. 133 del 5 de maig de 1918. "Carta abierta a D. Fausto de Dalmases y Massot".

N. 142 del 6 d'octubre de 1918. "Els cabdills certerins Pau i Josep Miralles" (1).

N. 143 del 27 d'octubre de 1918. id (2ª part).

N. 145 de l'1 de desembre de 1918. "Lo Dr. Miquel Gonzer, catedràtic i canceller de la universitat".

- A la revista *Estudis Universitaris Catalans*:

N. X de 1917-1918. "Les ciències naturals a la Universitat de Cervera".

- Al Butlletí de l'Institut Catalana d'Història Natural:

Volum de 1918-1919. "Riquesa prehistòrica de la comarca de Solsona".

FONTS DOCUMENTALS CONSULTADES:

Arxiu Claretians de Catalunya. Arxiu Vicepostulació.

Arxiu Claretians de Vic.

Arxiu Claretians de Tarragona.

Arxiu Municipal del Brull.
Arxiu Municipal de Tona.
Arxiu Municipal de Tagamanent.
Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.
Arxiu de la Cúria del bisbat de Vic.
Arxiu Dominiques de l'Anunciata de Vic.
Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona.
Biblioteca-Hemeroteca Municipal de Tarragona.
Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.
Biblioteca Pública de Tarragona. Secció Local.
Arxiu Comarcal de la Segarra.

BIBLIOGRAFIA:

- Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya* (3 vols). Ed. Claret, 2001.
Actas Consejos Generales, 1929.
Anales de la Congregación, 1911-1923.
Estado de los Rdos. Padres y Hermanos Coadjutores de la Comunidad de Cervera. Diciembre 1909.
Boletín interno de la provincia de Cataluña. Claretianos. Agosto 1941. 15 de agosto de 1959. Año 1950-1951.
Congregationis missionarium. Volum 48. Roma, 1965.
Crónica y archivo de Chile, 1943-1946. Julio-Agosto de 1944.
Crónica local (Tarragona), 1941 i 1959.
Tarraconen. Beatificationis seu declarationis martyrii servorum Dei. Ed. Torres Virgili, 1952.
Estadística biogràfica dels clergues de la diòcesi. Arxiu de la Cúria del bisbat de Vic.
Necrologio. Instituto de religiosas Dominicas de la Anunciata, 1958.
Las Noticias.
La Bandera Regional.
Nuevo Ambiente, 1917-1918.
QUIBUS I POMAR, JESÚS. *Misioneros mártires*, Gráficas Claret, 1942.
MONTERO MORENO, ANTONIO. *Hª de la persecución religiosa en España 1936-1939*. Editorial Católica, 1941.
ROSELL, JOSEP. *Relació de lo que va passar als individus i casa de la Selva del Camp que van fer els rojos durant la guerra 1936-38*. Exemplar manuscrit any 1938.

SOLDEVILA I ZUBIBURU, FERRAN. *Barcelona sense Universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona (1714-1837)*, 1938.

CARRERA I BADIA, FERNANDO M^a. *Relación de lo acontecido en Selva del Camp y a algunos individuos de su comunidad en 1936*. Exemplar manuscrit, 1938.

DURAN I SANPERE, AGUSTÍ. *Llibre de Cervera*, F. Camps Calmet, Tàrraga 1972.

VILA I BARTROLÍ, FREDERIC. *Reseña historica y literaria de la Universidad de Cervera*. Pròleg de Miquel Batllori. Biblioteca de Cervera y la Segarra, 1981.

TORRENT, JOAN I TASIS RAFAEL. *Història de la premsa catalana* (2 volums). Editorial Bruguera, 1966.

MUNTANYOLA, RAMON. *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976.

GORGUES I SANTANDREU, JOAN. Llibreta manuscrita amb notícies sobre Frederic Vila.

CODINA, JOSEP M. *Festes centenàries dels claretians a Cervera*. Editorial Claret, 1989.

LLOBET I PORTELLA, JOSEP M. *Prensa de la Segarra*. Separata de "Carreró de les Bruixes", any IV, n. 36, Juliol 1981.

PUJADAS, TOMÀS LLUÍS. *Cien años de presencia claretiana en Cervera*. Editorial Claret, 1989.

GONZÁLEZ HUIX, FRANCISCO J. *El puerto y la mar de Tarragona durante la Guerra Civil 1936-1939*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputación de Tarragona, 1995.

PIQUÉ I PADRÓ, JORDI. *La crisi de la reraguarda. Revolució i Guerra Civil a Tarragona 1936-1939*. Publicacions Abadia Montserrat, 1998.

CLIMENT, LUIS. *Rojos en Tarragona y su provincia*. Torres Virgili, 1942.

BASCO I GRACIÀ, FRANCESC. *Mártires del siglo XX*. Editorial Escua, 2009.

CODINACHS I VERDAGUER, PERE. *Els ametllers de la carena han florit*. Editorial Claret, 1995.

SERRA I VILARÓ, JOAN. *Víctimas sacerdotales del Arzobispado de Tarragona durante la persecución religiosa del 1936 al 1939*. Torres y Virgili, 1948.

JORDÀ I FERNÁNDEZ, ANTONI. *Història de la ciutat de Tarragona*. Ed. Cossetània, 2006.

JULIÀ I MUNÉ, JOAN. *Pere Barnils: l'home, el lingüista i el mestre (1882-1933)*. Eds. Publicacions Abadia Montserrat, 2000.

PLADEVALL I FONT, ANTONI. *Tona, mil cent anys d'història*. Ed. Eumo-Ajuntament de Tona, 1990.

NOTES

1. ANTONI VILA-BOSCÀS I PRESSEGUER (La Castanya, 1829 - 1887) i DOLORS BARTROLÍ I COLL, filla dels amos del mas Bartrolí de Vidrà, on va néixer el 1842. Hi ha uns capítols matrimonials fets davant del notari de Vic, Piu Mas, que porten la data de 24 de desembre 1862, en els quals es diu que els pares d'ella, Ramon Bartrolí i Llapart i Bonaventura Coll, li donen un dot de 600 lliures barceloneses. Antoni Vila i Presseguer, va fer testament el 9 de maig de 1887, estant ja al llit malalt, davant del notari de Vic, Hermenegildo Pedrals i Cisternas.

2. Institut de l'Immaculat Cor de Maria, fundat a Vic per sant Antoni Maria Claret i Clarà (Sallent, 1807 - Fontfreda, 1870).

3. En Segimon Vila havia estat masover del Bellit, el Burgués, les Vernedes. A partir de 1887 va passar a residir al Boscàs. Segons una nota notarial del 17 d'abril de 1887, veiem que abans d'anar a La Castanya era veí de Fogars. Del 7 de novembre del mateix any, hi ha un inventari fet dels béns del Boscàs davant del notari de Vic, Hermenegildo Pedrals i Cisternas.

Del mateix document notarial copiem aquest fragment sobre aquella propietat. «Heredad manso Buscàs, situada en la Parroquia de la Castaña, distrito municipal del Brull, compuesta de dos casas de campo señaladas con los números quince y treinta y dos, y de una extensión de terreno de cabida unas setecientas doce cuarteras iguales a veinte y cinco mil ochocientas veinte y cuatro áreas, cincuenta centiáreas y setenta decímetros cuadrados, de cuyas cuarteras diez y ocho son de cultivo, veinte de bosque, quinientas cincuenta de yermo y las restantes ciento veinte y cuatro de rocales, lindante por el Este con el manso Vilar, por el Sur con Eudaldo Perramon, por el Este (sic) con N. Figuera de la Móra y por el Norte con el manso Cortada y (afegit = antes con) la Mirona o Mironas (afegit = que hoy forma parte de la misma finca). Su valor capitalizando al cinco por ciento la riqueza líquida imponible amurallada es de diez y ocho mil setecientas cincuenta y siete pesetas.» (ABEV).

4. En aquell moment al mas Vall-llobera hi vivia Carme Bartrolí i Coll, que era vídua, amb els seus fills. El capellà era Mossèn Joan Vall-llobera. (Tona, 1822 - 1896), que havia estat ecònom de la Castanya i que després va passar a la parròquia de la Móra (Tagamanent). L'any 1887 es va retirar a la seva casa de Tona, on va morir. Sobre aquest antic mas, vegeu Pladevall i Font, Antoni. Tona, mil cent anys d'història. Ed. Eumo-Ajuntament de Tona, 1990.

5. Aquest rector era mossèn Joaquim Bartrolí i Llapart (Vidrà, 1828 - 1903).

6. Congregació fundada pel dominic Francesc Coll i Guitart (Gombrèn, 1812 - Vic, 1875), canonitzat fa pocs anys.

7. Aquestes germanes eren: Concepció (1872 - 1928), Florentina (1873 - 1935) i Àngela (1876 - 1934), i en Modest (1880 - 1944), germà llec amb els claretians. Tots ells nascuts a la Castanya.

8. Mercè Vila i Bartrolí (El Brull, 1868 - Tagamanent, 1897) es va casar amb Pere Masó-

Cruells i Nesplé a Santa Maria de Tagamanent el 7 de juny de 1884. Els testimonis del casament van ser en Segimon Portet i en Joan Ordeig, aquest darrer torner que vivia al cim de Tagamanent on el seu oncle, Mn. Joan Ordeig, n'era el rector i que va ser qui va casar a la parella. En enviudar, Pere Masó es va tornar a casar, aquesta vegada amb Carme Serra i Salvans.

9. Hem trobat que Antoni Vila (a) Boscàs, signa l'acta del ple municipal de l'ajuntament del Brull de primers de gener de 1856. A l'Arxiu de l'Ajuntament del Brull també hem pogut veure que l'1 de gener de 1861 Antoni Vila (a) Boscàs, és nomenat secretari del Jutjat de Pau.

10. RAMON VILA I BARTROLÍ (La Castanya, 1964 - Rubí, 1910). Estava casat amb Dolors Guàrdia i Serra, natural de Tona, amb qui va tenir quatre fills. Arrel de la seva mort, el diari *La Veu de Catalunya* va publicar aquesta nota: «Diumenge tingué lloc a Rubí l'enterro de qui fou en vida entusiasta patrici i honradíssim funcionari nostre estimat company de causa D. Ramon Vila, digníssim secretari de l'Ajuntament d'aquella vila durant una pila d'anys. Dit acte que fou una veritable manifestació de dol on s'hi revelaren les moltes simpaties que en general, de la vida gosava el finat, estigué presidit per totes les autoritats locals i concorregut de les representacions totes de la vida ciutadana. Nosaltres al associar-nos al dol que experimenta Rubí per la pèrdua de tan bon patrici, al fer vots a Déu per l'ànima del finat, fem constar a sa digna i atribolada esposa, com a la demés família, l'expressió del nostre condol i l'afecta de nostra simpatia ja que si Rubí ha perdut un de sos més dignes i honrats funcionaris, sa família ha perdut un pare amantíssim i la causa del regionalisme un de sos més decidits defensors.»

11. JOSEP FONT I MOLAS (Tona, 1853 - Solsona, 1918).

12. FREDERIC VILA va tenir gran interès en formar un herbari per al museu d'història natural que renovaria. Així hem trobat una carta, datada el 9 de Febrer de 1915, del botànic Pius Font i Quer (Lleida, 1888 - Barcelona, 1964), on aquest dóna consells al seu "bon amic" Vila de com fer un herbari, entre d'altres nocions de botànica, i fins i tot l'introdueix a com construir una premsa per a les mostres vegetals.

13. AGUSTÍ DURAN I SANPERE (Cervera, 1887 - Barcelona, 1975). Reconegut historiador, arxiver i arqueòleg. Llicenciat en lletres i en dret. Col·laborà en la constitució del servei d'investigacions arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans. Promogué moltes campanyes arqueològiques i organitzà l'Arxiu Històric de la Ciutat. Durant la Guerra Civil Espanyola va estar al capdavant del Servei de Protecció dels Arxius, creat per la Generalitat de Catalunya. A Cervera va organitzar l'arxiu municipal i creà el museu comarcal i l'etnològic. Entre altres obres, és l'autor del *Llibre de Cervera*. Tàrraga, 1972.

14. Joan Serra i Vilaró (Cardona, 1879 - Tarragona, 1969). Prevere, arqueòleg i medievalista. Va ser un dels pioners de l'arqueologia a Catalunya. Entre d'altres càrrecs, va ser director del Museu Arqueològic Diocesà de Solsona, membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, de la Real Acadèmia de la Historia

de Madrid, de l'Institut d'Arqueologia de Berlín i de la Pontifícia Acadèmia Romana d'Arqueologia de Roma.

15. En aquesta edició, feta l'any 1981, hi llegim aquesta dedicatòria feta pel professor Ramon Turull: «A la memoria del padre Federico Vila Bartrolí (1884 - 1936) dedicamos la reedición de esta obra, la más completa escrita sobre la célebre y discutida Universidad.»

16. *La Gazeta Montanyesa*, periòdic vigatà, dona notícia (durant els mesos d'estiu dels anys 1921-1922-1928) dels treballs de Frederic Vila en l'arxiu de la casa mare dels claretians. El claretià pare Joan Sidera i Plana ens explica que: «L'obra d'ordenació i catalogació de l'Arxiu del P. Claret, a l'Arxiu Pairal claretià de Vic, que va cridar molt l'atenció per la seva tècnica moderna, està en dependència de l'amistat del P. Frederic Vila amb el Dr. Duran. Aquest era especialista arxiver, de carrera i professió. Això em suggereix un coneixement i tracte entre els dos personatges, que al P. Vila se l'obrí perspectives científiques i modernes d'ordenació d'Arxius.»

“La perfecta organització de l'Arxiu es una obra admirable que la actual Congregació, i els qui vindran, sempre agrairan al particular talent i a l'abnegació inesgotable del P. Frederic Vila. L'obra d'ordenació de l'arxiu començà a l'estiu de 1920. El P. Vila hi passà tres estius treballant-hi. En un d'aquests estius és quan va predicar el panegíric de la festa del Carme a la gran comunitat de l'Escorial, de les germanes Vedrunes, i va preparar l'homenatge al P. Crusats al mas Coll de Tona.»

17. Antoni M. Alcover i Sureda (Manacor, 1862 - Palma, 1932). Eclesiàstic, escriptor, lingüista i folklorista. Gran estudiós de la nostra llengua. L'any 1901 havia distribuït la seva *Lletra de Convit* als seus col·laboradors de la seva ingent obra: el *Diccionari de la Llengua Catalana*. Va ser l'editor del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (1901-1936). La seva obra més coneguda és el *Diccionari Català-valencià-balear*, entre altres moltes obres que va publicar.

18. Pere Barnils i Giol (Centelles, 1882 - Barcelona, 1933). Als 10 anys ingressà al seminari de Vic on hi estudià fins l'any 1902. Reconegut filòleg i fonetista. Va ser col·laborador del *Butlletí de Dialectologia Catalana* que també va dirigir. Va ser nomenat secretari-redactor de la Secció Filològica de l'IEC, i per tant, responsable de recollir el material pel que esdevindria *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Director de l'Oficina del Diccionari General de la Llengua Catalana de 1913 a 1918. Va col·laborar en la preparació de l'*Atlas Lingüístic de Catalunya*. Membre de l'Acadèmia de Bones Lletres. Va ser director tècnic de l'Escola Municipal de Sords-muts de Barcelona. A més de publicar nombrosos treballs sobre la seva especialitat professional, va escriure un llibre de poemes titulat *Les creus de Centelles* (1913).

19. *La Festa Santificada* era un full de quatre pàgines, que es distribuïa a les misses del diumenge per tal de fomentar la instrucció cristiana bàsica. Va començar a editar-se el gener de 1926. I va assolir el primer any un tiratge de 7.000 exemplars, fins el 1933 que se'n van distribuir 62.000 exemplars. El darrer número es publicà el 19 de juliol de 1936. Acabada la Guerra Civil tornà a aparèixer però amb el títol i text en castellà.

20. Neus (1882 - 1885) morta a causa de cremades. Eudald (1870 - 1872). Un noi, mort en néixer.

21. Sobre mossèn Joan Vall-llovera, ja hem donat notícia.

22. Ramon Blanch i Masramon, que vivia al Solà, masia propera al Boscàs.

23. Terme parroquial de Sant Cebrià de la Móra, dins el municipi de Tagamanent, on hi ha una església dedicada a sant Cebrià.

24. Es tracta del mas Vall-llossera, al terme d'Hostalets de Balenyà.

25. Mas Cruells, de Tagamanent, on aleshores hi vivien Ramon, ("Ramonet") Masó Vila i Rita Mas Salvans amb els seus fills. Vam poder parlar amb una de les filles, Pilar Masó i Mas, que recordava la visita de Frederic Vila a casa seva aquell mes de març de 1932, quan ella estava a punt de fer la primera comunió i el pare Vila li va regalar uns rosaris, que encara conserva.

26. Fa referència al seu germà Modest, que havia estat destinat a la casa que els claretians tenien a Santiago de Xile.

27. Es tracta de la seva neboda, Carme Vila i Guàrdia.

28. Segurament una altra familiar.

29. L'historiador Antoni Pladevall i Font parla de: «l'escruixidora xifra de 1541 capellans assassinats només a Catalunya, que representaven un 30,4% de la clerecia del país (entre ells 277 a la diòcesi de Barcelona, 137 a la de Tarragona, 182 a la de Vic i 60 a la de Solsona, la menys castigada de Catalunya, només amb un 15,7%) També foren morts 896 religiosos i religioses.»

30. Durant els tres primers mesos de guerra, es dona la xifra de 218 persones executades, totes provinents dels vaixells presó de Tarragona. Els afusellaments més nombrosos es concentren els dies i mesos de 1936 següents: 25 d'agost, 23 persones; 28 d'agost, 13 persones; 11 de novembre, 25 persones. Dades extretes de Gómez Catón, F. *La Iglesia de los mártires*. Barcelona, 1989, p. 209.

31. Josep Puigdessens i Pujol (Vic, 1877 - 1936). Va ser catedràtic de Teologia a la Universitat Pontifícia de Tarragona, i més tard residí a Solsona. Va ser executat a Vic l'agost de 1936, mentre hi preparava un estudi sobre el pare Claret.

32. A la província claretiana de Catalunya hi van morir 195 claretians (70 sacerdots, 74 estudiants i 51 germans). CODINACHS I VERDAGUER, PERE. *Els ametllers de la carena han florit*. Editorial Claret, 1995 P. 126.